

Досвід роботи подібних служб у Росії свідчить, що, починаючи з другого року, витрати відшкодовуються за рахунок роботи з постійними клієнтами, а рентабельність її діяльності досягається за рахунок залучення нових. Середня ціна послуги первинного звертання має становити 150–250 грн, а непередбачені витрати – 15 % від прямих витрат (78–52). Розрахунковий термін окупності проекту зі створення НДСЕББ становить 1 рік.

У процесі прогнозування економічного зростання в Україні та його моделюванні практично не враховується чинник тіньової економіки. Недоліки при розробці економічної політики обмежують можливості структурних змін в економіці і подальшого економічного зростання, що відображається у конфлікті інтересів мікроекономічних агентів, насамперед підприємств, і стимулюють процеси тінізації.

У стратегії економічного зростання мають бути передбачені зміни в економічній політиці держави, які стимулюють процеси детінізації та підвищення рівня економічної безпеки, забезпечують відповідність стратегії надактуальній у наш час концепції ноосферизму (гармонійної взаємодії усіх видів діяльності

людей і природи), враховують принцип енерговартістості, сприяють реалізації інтересів усіх макроекономічних агентів і створенню недержавних служб економічної безпеки бізнесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України, схвалено Верховною Радою України 16 січ. 1997 р. Національна безпека України, 1994–1996 рр. : наук. доп. – К. : НІСД, 1997. – 198 с.
2. Казначеев В. П. Космопланетарный феномен человека. Проблема комплексного изучения / В. П. Казначеев, Е. А. Спирин. – Новосибирск : Наука : СО, 1991. – 304 с.
3. Косевцов В. О. Національна безпека України: теорія, реальність, прогноз / В. О. Косевцов. – К. : Центр міжнар. безпеки та стратег. студій, 2000. – 79 с.
4. Пономарев М. В. Пути решения проблем экологической безопасности Украины / М. В. Пономарев. – К. : Наука, 2002. – 301 с.
5. Субетто А. И. Ноосферизм. Т. I : Введение в ноосферизм / А. И. Субетто. – С.Пб. : КГУ им. Н. А. Некрасова : КГУ им. Кирилла и Мефодия, 2001. – 537 с.

УДК 330.3(477):336

ГЛОБАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЧНІ ЗРУШЕННЯ ТА ІМПЕРАТИВИ ДЕРЖАВНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Л. М. Ніколенко

На сучасному етапі глобалізація є одним із найважливіших чинників розвитку світової економіки. Об'єктивний характер і незворотність цього процесу зумовлює необхідність врахування його впливу на всі сфери життя суспільства. Глобалізація веде до істотної жорсткості міжнародної конкуренції, трансформації механізмів функціонування світогосподарської системи, породжуючи нові виклики для країн. Глобалізація тісно пов'язана з технологічним розвитком і стимулює швидке

освоєння і поширення нових технологій. Це сприяє формуванню глобального простору, заснованого на технологічній конвергенції. На сучасному етапі прискорюються глобальні технологічні зрушення, зростає їх масштаб і значимість. Це створює додаткові імперативи державної інноваційної політики. Вивчення глобальних технологічних зрушень є важливою науковою проблемою і є необхідним для підвищення ефективності управління технологічним розвитком національної економіки.

У сучасній економічній науці технології приділяється особлива увага. Так, А. Берже-рон відзначає, що важливість технології як фактора виробництва і задоволення потреб суспільства з об'єктивних причин зростає [1]. Л. Маркс обґрунтовує, що технологія є провідним чинником у формуванні сучасного суспільства, а запас технологічних знань – основою економічного розвитку країни [2]. Р. Онгер досліджує різні типи технологій, що дозволяє забезпечувати диференційовану підтримку технологічного розвитку [3]. Л. Федулова досліджує природу й особливості технологічного розвитку на сучасному етапі, підкреслюючи важливість державної підтримки [4]. А. Єрошкін відзначає, що державна підтримка відіграє визначальну роль у забезпеченні інноваційних процесів [5]. Це підтверджує важливість ефективної державної інноваційної політики, яка повинна бути орієнтована на прискорений технологічний розвиток економіки. Сутність, напрями та інструменти інноваційної політики держави детально досліджувала Г. Лазутіна [6]. З праці В. Панькова [7] випливає, що глобалізація світової економіки створює законодавчі проблеми у сфері технологічного розвитку, а отже, необхідно вдосконалювати державну інноваційну політику. Це підтверджує і дослідження А. У. Батте, який розглядає технологічну периферізацію сучасного світу [8]. Проведений аналіз показав, що глобальні технологічні зрушення досліджують переважно з погляду їх напрямів. Природа і характер цих зрушень залишається здебільшого поза увагою. Це не дозволяє визначити імперативи сучасної інноваційної політики на макрорівні, що не створює передумов для її удосконалення, а також оптимізації інституціональної організації технологічного розвитку.

Мета статті полягає у дослідженні природи й особливостей протікання глобальних технологічних зрушень, а також у визначенні імперативи державної інноваційної політики на сучасному етапі.

Підвищена увага в останні десятиліття приділяється вивченню впливу глобалізації на технологічний розвиток національних економік.

У економічній теорії глобалізація розглядається із двох поглядів. По-перше, як інте-

грація національних ринків на основі лібералізації та, по-друге, як формування глобальної системи виробництва переважно за рахунок розширення діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК). Глобалізація є самостійним явищем, тісно пов'язаним із процесами інтернаціоналізації економіки (виробництва і капіталу). В основі глобалізації лежить процес інтеграції, який веде до виникнення цілісної світогосподарської системи. Основним драйвером глобальної інтеграції є конвергенція національних політико-економічних, у результаті якої зникають їх особливості, відбувається взаємоуподібнення і переплетіння. Природно це стосується і технологій. Унаслідок інтеграції ринків формується єдиний глобальний простір, для якого характерна більш висока інтенсивність конкуренції. Активізація суперництва змушує національних виробників нарощувати конкурентні переваги, у тому числі за рахунок упровадження нових технологій. Окрім усього іншого, це стимулює міжнародний трансферт технологій, тому що виробники прагнуть одержати передові технології з-за кордону. В основі формування глобальної системи виробництва лежить процес інтернаціоналізації, у результаті якого відбувається транскордонне поширення технологій. Особливо інтенсивно це протікає в рамках інституціональних структур ТНК, які включають підприємства, що перебувають у різних країнах світу. Збільшення кількості ТНК також сприяє розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва. До того ж, інтенсивна дифузія знань стимулюється появою глобальних інформаційних мереж.

Специфіка сучасного етапу глобалізації проявляється в інтенсивному розширенні та поглибленні міжнародного науково-технічного співробітництва. Це багато в чому зумовлено постійною жорсткістю конкуренції на світовому ринку товарів і послуг, а також у сфері досліджень і розробок. Подорожчання останніх і динамізація наукового розвитку змушує розвивати відносини кооперації на рівні суб'єктів розробки технологій.

Глобальні технологічні зрушення слід розуміти як зміну технологічної бази суспільного виробництва у світовому масштабі, засновану на впровадженні нових, більш пе-

редових технологій. Вони ведуть до істотної трансформації світогосподарської системи і створюють нові виклики для країн. Країни, що лідирують у технологічному розвитку, задають напрями й характер глобальних зрушень, вони споконвічно адаптуються до цих змін. У країн-аутсайдерів, які не встигають за темпами світового НТП, відбувається деформація виробничої системи, викликана моральним старінням технологічної бази. Через це погіршуються позиції таких країн на світових ринках, вони починають імпортувати технології, унаслідок чого потрапляють у залежність (технологічну, а потім і економічну) від країн-лідерів.

Глобальні технологічні зрушення відбуваються як у сфері виробничих, так і невиробничих технологій. Виникнення в певних країнах нових технологій породжує їхні переваги на світовому ринку. У результаті інші країни (виробники) або здобувають такі технології, або намагаються відтворити їх і, по можливості, досягти переваги. В умовах глобалізації цикли технологічного розвитку в різних країнах синхронізуються, це і стає механізмом глобальних зрушень. Технологічні зрушення, що відбуваються у світовому масштабі, стосуються широкого спектра технологій і охоплюють усі головні напрямки сучасного НТП, а саме: інформаційні технології та електроніка; виробничі технології (лазерні, прецизійні і мехатронні технології; робототехнічні системи та ін.); нові матеріали і хімічні продукти; технології живих систем; транспорт (авіаційна і космічна техніка; високошвидкісний наземний транспорт; навігаційні системи та ін.); паливо і енергетика (технології регенерації відпрацьованого ядерного палива; технології освоєння нетрадиційних відновлюваних джерел енергії; технології електронного перенесення енергії та ін.); екологія і раціональне використання природних ресурсів (технології моніторингу природно-техногенної сфери; технології прогнозування розвитку змін; технології природокористування; технології реабілітації довкілля та ін.).

Істотні особливості поширення технологій у результаті глобальних зрушень можна виявити на основі концепцій «технології широкого використання» і «технології виняткового

володіння». «Технології широкого використання» не мають комерційної спрямованості, характеризуються вільним і рівним доступом до знань. Тому глобальні зрушення відбуваються стрімко. Використання технологічних новинок залежить тільки від прагнення і можливостей країн. «Технології виняткового володіння» мають комерційну спрямованість, ними володіють певні суб'єкти. Тому поширення технологій відбувається в рамках реалізації власниками своїх економічних інтересів (найчастіше на основі купівлі-продажу). У зв'язку з цим глобальні зрушення відбуваються переривчасто і більш нерівномірно за напрямками, вони більше залежать від можливостей набувачів технологій.

У сучасній економіці технології відіграють велику і самодостатню роль, що вимагає розгляду їх технологічної парадигми. За допомогою цієї парадигми можливо оцінити вплив глобальних технологічних зрушень на національну економіку. Він проявляється в зміні рівня і характеру технологічного розвитку, а також економічних параметрів використання технологій. Технології є частиною «органічної» економіки, тому будь-які зміни у цій сфері безпосередньо відобразяться на її структурних пропорціях і динаміці.

Глобальні технологічні зрушення особливо впливають на периферійні країни. Особливістю сучасної технологічної периферізації є не тільки зростання розривів між країнами-лідерами і аутсайдерами, але й велике збільшення різноманітності стратегій у групі останніх. Периферізація стає постійною, а темпи глобального технологічного розвитку постійно прискорюються. Відбувається зміна лідерів. Наприклад, країни БРІК, які сьогодні є переважно споживачами нових знань, починають активно освоювати позиції лідерства, генеруючи нові технології. Тому, з погляду країн периферії, необхідно враховувати спрямованість глобальних зрушень, імперативи технологічного розвитку країн-лідерів, а також країн, які можуть зайняти передові позиції в майбутньому.

В сучасних дослідженнях значно поширилась концепція технологічних укладів економіки, яка дозволяє виділяти технологічне «ядро» (головні технології), а також оціню-

вати прямий і непрямий вплив глобальних технологічних зрушень. Технологічний уклад відображає рівень технологій і організації виробництва більшості виробників даної країни. Це поняття охоплює всі базові галузі економіки (розглядаючи їх як цілісну та функціонально зв'язану систему) і переважний технологічний спосіб виробництва. В умовах глобалізації країні необхідний технологічний уклад не тільки найбільш високого рівня (V і VI укладу), але і максимально диверсифікований. Останнє означає різноманітність технологічних досягнень, що дозволяє здійснювати більш масштабні структурні маневри в тактичному і стратегічному плані. Прямий вплив глобальних зрушень на технологічний уклад економіки країни проявляється через імпорт технологій і нових знань, непрямий – через імпорт готової продукції, що також стимулює технологічні зміни у сфері виробництва. Вдосконалення технологічного укладу є джерелом конкурентних переваг макrorівня, тому що сприяє поліпшенню інституціонального середовища і оптимізації економічної системи.

Ефективність використання технологій завжди є питанням умов, у яких воно відбувається. Тому держава, що прагне нарощувати технологічні переваги, змушена вдосконалювати господарський механізм, вирішувати проблеми захисту власності та розвитку підприємництва, а також стимулювати інноваційні процеси. Зважаючи на це, виникають нові вимоги до активності та результативності державної інноваційної політики. Жорсткість конкуренції і загострення глобальних проблем створює для кожної країни нові виклики, якість реакції на які будуть визначати перспективи її існування. Складність цих викликів обумовлює необхідність підвищення якості всіх напрямів економічної політики й акумулювання всіх наявних ресурсів для реальної адаптації до нових умов.

У першу чергу це стосується державної інноваційної політики, важливість якої у сучасних умовах постійно зростає [5, 6]. Інноваційна політика будь-якої країни повинна бути орієнтована на прискорення технологічного розвитку економіки для того, щоб забезпечити національну конкурентоспроможність і безпеку. Необхідність відповіді на глобальні

виклики збільшує глобальність інноваційної політики і вимагає врахування глобальних технологічних змін у межах розв'язання локальних завдань. Високі результати окремих країн у сфері технологічного розвитку були досягнуті за рахунок раціональної та значної підтримки держави. Раціональність означає, що підтримка здійснюється такими заходами, які не суперечать конкуренції (тобто непрямими), паралельно з постійним стимулюванням справедливого суперництва. Досвід розвинених країн дозволяє виділити досить широкий інструментарій інноваційної політики держави, який дозволяє ефективно вирішувати завдання прискорення технологічного розвитку.

Однак ефективність інноваційної політики навіть розвинених країн, незважаючи на постійне нарощування обсягів фінансування і диверсифікованості механізмів впливу, найчастіше є досить низкою. Відомо безліч прикладів, коли деякі країни, що розвиваються при менших витратах досягають більш значних «проривних» результатів. Узагальнюючи практику і новаторство в реалізації державної інноваційної політики, можна виділити такі універсальні напрями її удосконалення в умовах глобалізації: 1) розширення використання інформаційних технологій (для інформаційного обміну, демонстрації результатів та інших комунікацій учасників інноваційних процесів); 2) підвищення рівня кваліфікації фахівців, які займаються оцінкою інноваційних проектів і програм стимулювання інновацій; 3) організація постійного діалогу влади з бізнесом для своєчасного вирішення проблем реалізації інновацій; 4) удосконалення методик прогностичних досліджень у сфері глобального технологічного розвитку; 5) активізація ролі громадських організацій у сфері підтримки інновацій; 6) спеціальна підтримка міжнародного науково-технічного співробітництва на всіх рівнях, у тому числі участі в міжнародних проектах і програмах; 7) формування системи стратегічного управління технологічним розвитком, що включає регулювання експорту-імпорту знань; 8) активізація взаємодії з міжнародними організаціями, які займаються питаннями НТП; 9) більш повне використання міжнародних стандартів у сфері підтримки досліджень і розробок, стимулювання конку-

ренції і підприємництва; 10) включення в міжнародні інститути інноваційної інфраструктури і міжнародні простори, що забезпечують вільний рух знань і фахівців.

Таким чином, на сучасному етапі збільшується масштаб і темпи глобальних технологічних зрушень, які впливають на національну економіку. Країнам необхідно адаптуватися до нових умов технологічного розвитку, відповідаючи на глобальні виклики. Саме тому необхідно постійно підвищувати ефективність низки нових напрямів державної інноваційної політики. Пріоритет необхідно приділяти її міжнародному аспекту. У перспективних дослідженнях передбачається розробити методику оцінки ефективності державної інноваційної політики з урахуванням глобальних технологічних змін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bergeron A. Les besoins en science et technologie / A. Bergeron // *Futuribles*. – 2009. – № 350. – P. 27–44.
2. Marx L. Technology: The emergence of hazardous concept / L. Marx // *Technology a culture*. Baltimore. – 2010. – Vol. 51, № 3. – P. 561–578.
3. Aunger R. Types of technology / R. Aunger // *Technology forecasting & social change*. – 2010. – № 77. – P. 762–782.
4. Федулова Л. Технологічний розвиток економіки / Л. Федулова // *Економіка України*. – 2006. – № 5. – С. 4–10.
5. Ерошкин А. Механизмы государственной поддержки инноваций: зарубежный опыт / А. Ерошкин // *Мировая экономика и международные отношения*. – 2011. – № 10. – С. 21–29.
6. Лазутін Г. І. Форми, методи та інструменти реалізації інноваційної політики / Г. І. Лазутін // *Актуальні проблеми економіки*. – 2003. – № 6. – С. 50–57.
7. Паньков В. Глобализация экономики: quails es et quo vadis? / В. Паньков // *Мировая экономика и международные отношения*. – 2011. – № 11. – С. 16–24.
8. Batteau A. W. Technological peripheralization [Electronic resource] / A. W. Batteau // *Science, technology & human values*, OnlineFirst. – 2009. – Mode of access : <http://sth.sagepub.com/journalsPermissions.nav>. – Titla from display.

УДК 334.732.2:33(477)

ПРО ЗМІНУ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ КРЕДИТНОЇ КООПЕРАЦІЇ ТА ЇЇ МОЖЛИВИЙ ВПЛИВ НА КРЕДИТНО-КООПЕРАТИВНИЙ СЕКТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

В. В. Гончаренко, доктор економічних наук

Кредитна кооперація посідає чільне місце у національному господарстві багатьох країн світу. Проте в Україні її розвитку приділялось недостатньо уваги з боку держави. Тому проблеми, пов'язані із початком світової фінансово-економічної кризи боляче вдарили по цьому сектору національної економіки. З метою вирішення цих проблем колишньою Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України (тепер – Нацфінпослуг) було розроблено і оприлюднено для публічного обговорення проект нової редакції Кон-

цепції розвитку системи кредитної кооперації, який має неоднозначні оцінки серед фахівців.

Проте слід зауважити, що названа проблема, незважаючи на свою актуальність, не відображено у працях вітчизняних економістів. Тому є потреба її ґрунтовно вивчити для розробки відповідних пропозицій. Саме ця обставина й обумовила мету даної статті.

Метою статті є аналіз положень як діючої Концепції розвитку системи кредитної кооперації, так і оприлюдненої для обговорення її нової редакції, виявлення їх позитивних сто-